הראשונים היו נשיאים ושניים להם אב ב"ד:

גמ' ת"ר שלשה מזוגות הראשונים שאמרו שלא לסמוך ושנים מזוגות האחרונים שאמרו לסמוך (הראשונים) היו נשיאים ושניים להם אבות ב"ד דברי רבי מאיר וחכמים אומרים יהודה בן טבאי אב ב"ד ושמעון בן שטח נשיא מאן תנא להא דתנו רבנן אמר [א] רבי יהודה בן טבאי אראה בנחמה אם לא הרגתי עד זומם להוציא מלבן של צדוקין שהיו אומרים אין עדים זוממין נהרגין עד שיהרג הנידון אמר לו שמעון בן שטח אראה בנחמה אם לא שפכת דם נקי שהרי אמרו חכמים אין עדים זוממין נהרגין עד שיזומו שניהם ואין לוקין עד שיזומו שניהם ואין משלמין ממון עד שיזומו שניהם מיד קבל עליו יהודה בן טבאי שאינו מורה הלכה אלא בפני שמעון בן שטח כל ימיו של יהודה בן טבאי היה משתטח על קברו של אותו הרוג והיה קולו נשמע כסבורין העם לומר שקולו של הרוג הוא אמר להם קולי הוא תדעו שלמחר הוא מת ואין קולו נשמע אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי ודלמא פיוסי פייסיה או בדינא תבעי' מני הא אי אמרת בשלמא רבי מאיר דאמר שמעון בן שטח אב ב"ד ר"י בן טבאי נשיא היינו דקא מורי הלכה בפני שמעון בן שטח אלא אי אמרת רבנן דאמרי יהודה בן טבאי אב ב"ד שמעון בן שטח נשיא אב ב"ד בפני נשיא מי מורה הלכה לא מאי קבל עליו דקאמר לאצטרופי דאפי' אצטרופי נמי לא מצטריפנא: יצא מנחם ונכנס שמאי כו': להיכן יצא אביי אמר יצא לתרבות רעה רבא אמר יצא לעבודת המלך תניא נמי הכי יצא מנחם לעבודת המלך ויצאו עמו שמונים זוגות תלמידים לבושין סיריקון אמר רב שמן בר אבא א"ר יוחנן לעולם אל תהא שבות קלה בעיניך שהרי סמיכה אינה אלא משום שבות ונחלקו בה גדולי הדור פשיטא שבות מצוה אצטריכא ליה הא נמי פשיטא לאפוקי ממאן דאמר בסמיכה גופה פליגי קא משמע לן בשבות הוא דפליגי אמר רמי בר חמא שמע מינה סמיכה בכל כחו בעינן דאי ס"ד לא בעינן בכל כחו מאי קא עביד ליסמוך מיתיבי דבר אל בני ישראל וסמך בני ישראל סומכין ואין בנות ישראל סומכות רבי יוסי ור' [ב] (ישמעאל) אומרים בנות ישראל סומכות רשות אמר רבי יוסי סח לי אבא אלעזר פעם אחת היה לנו עגל של זבחי שלמים והביאנוהו לעזרת נשים וסמכו עליו נשים לא מפני שסמיכה בנשים אלא כדי לעשות נחת רוח לנשים ואי ס"ד סמיכה בכל כחו בעינן משום נחת רוח דנשים עבדינן עבודה בקדשים אלא לאו ש"מ לא בעינן בכל כחו לעולם אימא לך בעינן בכל כחו דאמר להו אקפו ידייכו אי הכי לא מפני שסמיכה בנשים תיפוק ליה דאינה לסמיכה כלל א"ר אמי חדא ועוד קאמר חדא דליתא לסמיכה כלל ועוד כדי לעשות נחת רוח לנשים אמר רב פפא שמע מינה צדדין אסורין דאי ס"ד צדדין מותרין (א) לסמוך לצדדין אלא לאו שמע מינה צדדין אסורין

רב

הראשונים. שהזכירו ראשון בכל זוג וזוג היו נשיאים: **גמ' עד זומם.** שלא הוזם אלא הוא לבדו: **עד שיהרג הנדון.** קודם הזמה ולאחר כך הוזמו שהיו דורשין נפש בנפש האמור בעדים זוממין אמרו להן חכמים והלא כבר נאמר כאשר זמם לעשות לאחיו ועדיין אחיו קיים ולמה נאמר נפש בנפש שאין נהרגים עד שיגמר הדין של נידון קודם שהוזמו: **ואין לוקין.** אם העידוהו שחייב מלקות. בכולהו גרסי' עד שיזומו שניהן ובמסכת מכות ילפינן לה מקראי והנה עד שקר העד ואמר מר כל מקום שנאמר עד הרי כאן שנים: **אלא בפני שמעון.** שאם יטעה ילמדהו: **היינו דקא מורה הלכה בפני שמעון.** דמדקאמר מיד קיבל כו' שמע מינה דעד השתא אורי בפניו: **ומאי קיבל.** לאו דעד השתא הורה דודאי לא הורה בפניו מימיו וכשהרגו לעד זומם לא היה שמעון שם: **לא מצטריפנא.** לישב בדין אלא בהדי שמעון: **סיריקון.** לבוש בגדי מלכות: **אינה אלא משום שבות.** דתנן אלו הן משום שבות לא עולין באילן ולא רוכבין על גבי בהמה (ביצה דף לו:) והאי נמי משתמש בבעלי חיים הוא שסומך עליה בכל כחו כדאמרינן לקמן: **שבות דמצוה.** נמי תנינא במתני' ומאי אשמעינן רבי יוחנן: **לאפוקי ממאן דאמר.** במסכת ביצה (דף כ.) בסמיכה עצמה פליגי ומאן דאסר לאו משום שבות אסר אלא משום דסבירא ליה דשלמי חובה לא בעו סמיכה דכי כתב וסמך בשלמי נדבה כתיב וחובה מנדבה לא גמרינן קא משמע לן רבי יוחנן דטעמא משום שבות הוא וסמיכתן לעולם מצוה: **שמע מינה.** מדאוקי רבי יוחנן טעמא משום שבות סמיכה דקדשים בכל כחו בעינן והוה ליה משתמש בבעלי חיים: **דבר אל בני ישראל.** אדם כי יקריב מכם קרבן לה' וכתיב בההוא עניינא וסמך: **אבא אלעזר.** כך שמו: **אקפו ידייכו.** לשון וקפאו הקילו ידיכם. אקפו לשון דבר הצף ואין מכביד כדמתרגמינן ויצף הברזל וקפא ברזלא (מלכים ב ו): **שמע מינה.** מדרבי יוחנן דאוקי טעמא משום שבות לצדדין אסורין ואע"ג דגבי שבות דכיבה אמרינן הוא הדין לכל שימוש ואפילו במקום שאינו עשוי להשתמש כגון לצדי הבהמה והוא הדין לצדי האילן ופליגי אמוראי בהא מילתא במסכת שבת בפ' בתרא (דף קנד:) (ג) **לסמוך.** דהא ראש הבהמה כלצדדין דמי:

דבהדי

אראה בנחמה. לישנא קלילא (ד) הוי דשבועה בלשון קלה כלומר לא יוכל לראות בנחמות ציון אם לא עשה זה(ה) ודומה לו אקפח את בני שהלכה זו מקופחת בישראל דרבי טרפון במשנתא דמרדעת בפ"ק דשבת (דף יז. ושם) ודוגמא מצינו לשון המקרא ואולם חי אני וימלא כבוד ה' וגו' אם יראו וגו' (במדבר יד)(ט): **אם** לא הרגתי עד זומם. תימה אמאי לא מקשינן הכא השתא בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידן צדיקים עצמן לא כל שכן כדפריך בגיטין (דף ז. ושם) ובחולין (דף ה: ושם) וי"ל דלא שייך לאקשויי רק גבי דבר אכילה דגנאי הוא לצדיק לאכול דבר איסור אבל דבר היתר בשעת האיסור לא פריך והכי לא פריך בר"ה (דף כא.) דאמר(י) כמה בשים תבשילא דבבל בלומא רבא למערבא ובערבי פסחים (פסחים קו: ושם) ברב ירמיה בר אבא דאישתלי וטעים קודם הבדלה אע"ג דמיתתו באסכרה דאין דבר מגונה כל כך אכילת היתר בשעת האיסור(י): **למחר** הוא מת. הא דלא נקט כשאיני שם אין קולו נשמע משום שהיו אומרים לו דאינו צועק אלא בשעה שישנו שם אבל השתא מדנקט מת שיהא גביה או היה לו לצעוק: **אב** ב"ד מי קא מורה בפני נשיא. הוראה לדין ובירושלמי אמר מאן דאמר יהודה בן טבאי נשיא עובדא דאלכסנדריא מסייע ליה (ו) דבני ירושלים בעון מינויה נשיא ולא קבלו עילוי ערק ואזל לאלכסנדריא והיו בני ירושלים כותבין מירושלים הגדולה לאלכסנדריא הקטנה עד מתי אחי יושב אצלכם ואני יושבת עגומה עליו ומאן דתני שמעון בן שטח נשיא עובדא דאשקלון מסייע ליה ומייתי כולה עובדא שתלה פ' נשים מכשפניות בסנהדרין (דף מד:) הביאו רש"י בנימוקו(ז): **לא** מצטריפנא. לנטות אחרי רבים כדי לבטל דברי שמעון בן שטח: **דבר** אל בני ישראל וסמך. אבל בשחיטה ליכא למעט נשים מהאי טעמא אע"ג דסמיך טפי להקרבה מסמיכה דהא *בריש כל הפסולין (זבחים לב.) מרבינן נשים לשחיטה וכן ליכא לאלופי שחיטה בבעלים דומיא דסמיכה דהכא היקש לא הוי אלא דרבנן(ח): **לעשות** נחת רוח לנשים. וכגון שהיתה בהמה שלהן (ז) השתא דומה לסמיכה להיו' בבעלים בפ"ק דקדושין (דף לו.)(ר) ובפ' בתרא דר"ה (דף לג.)(ט) פירש ר"י דנשים דידן אם באות לעשות מצות עשה שהזמן גרמא ולברך עליהן אין ממחין בידם אע"ג דפטורות ולא מיקרי ברכה לבטלה וכן משמע מהכא ועוד פירשתי התם [בר"ה] והארכתי(י):

רב

עין משפט נר מצוה

יד א ב ג מיי' פ"כ מהל' עדות הלכה א סמג עשין קו טור ח"מ סי' לח:

טו ד מיי' פ"א מהלכות חגיגה הל' ט ופ"ג מהלכות מעשה קרבנות הלכה [יא] יג:

טז ה מיי' הל' מעשה הקרבנות הלכה [ה] ח סמג עשין קפג:

יז ו מיי' שם הל' יג:

◆

תורה אור השלם

1. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם כִּי יַקְרִיב מִכֶּם קָרְבָּן לַייָ מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבָּקָר וּמִן הַצֹּאן תַּקְרִיבוּ אֶת קָרְבַּנְכֶם: ויקרא א ב
2. וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו: ויקרא א ד

◆

הגהות הגר"א

[א] גמ' אמר יהודה כו' כצ"ל (ומ"ש במתני' ובאבות פ"א מ"ח): [ב] שם ישמעאל נ"ל שמעון וכ"ה בעירובין ובר"ה ובחולין:

◆

רבינו חננאל

לא נבח. וכיון שעושה כן לבו נשבר ונמצא נמנע מאליו. אבל לעבור עבירה או אפילו שתיית יין במיני זמר המרגילין לשמחה אסור וכ"ש מה שהוא למעלה מזה והוא דלא מצי כייף ליה ליצריה וההוא צורבא מרבנן [במו"ק יז:] דההוא סנר שמעניה היה שותה במיני זמר ופירש שם דעבד כר' אילעאי. דאי ס"ד עבירה (א) הוה רב יהודה בעי אי משמתינן ליה אי לא אלא לא התיר אלעאי אלא כי האי וכיוצא בו דליכא עבירה ואע"פ לצורבא מרבנן חילול שמים הוא כמפורש בפסחים פרק [אלו עוברין דף מט.] כל המסתכל בג' דברים עיניו כהות. בקשת שנאמר כמראה הקשת וגו' בנשיא שנאמר ונתת מהודך עליו בכהנים בזמן שבהמ"ק קיים ובשעה שעומדין על הדוכן ומברכין העם בשם המפורש מפני שאלו כולן אתו להרהורי בכבוד השם ולא [יסתכל] [יאמר] האדם כשעובר עבירה בסתר מי מעיד בי ואמרינן אבני ביתו [מעידין] אותו שנאמר כי אבן מקיר תזעק וכפיס מעץ יעננה. תניא שני מלאכים המלוין לו לאדם הן מעידין בו שנא' כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך וי"א נשמתו ואבריו הן [מעידין] בו: **מתני'** יוסי בן יועזר אומר שלא לסמוך יוסי בן יוחנן אומר לסמוך כו': ת"ר ג' מזוגות הראשונים שאמרו שלא לסמוך ושנים מזוגות האחרונים שאמרו לסמוך הראשונים נשיאים והשניים אבות ב"ד וכך סידורן יוסי בן יועזר נשיא יוסי בן יוחנן אב ב"ד. יהושע בן פרחיה נשיא נתאי הארבלי אב ב"ד יהודה בן טבאי נשיא שמעון בן שטח אב ב"ד הללו ג' זוגות הנשיאים אמרו שלא לסמוך. ואבות בתי דינים אמרו לסמוך שמעיה והלל נשיאים אמרו לסמוך אבטליון ושמאי אבות בתי דינים אמרו שלא לסמוך אלו דברי הכל הן וחלקו בזה הזוג. ר' מאיר אומר יהודה בן טבאי נשיא ושמעון בן שטח אב ב"ד וחכמים אומרים שמעון בן שטח נשיא ויהודה בן טבאי אב ב"ד ומסתברא כר' מאיר דברייתא מסייעא ליה והאי פירוקא דפרקי' לאוקימה לרבנן שנויה היא ולא סמכינן עלה יצא מנחם לעבודת המלך ויצאו עמו שמונים תלמידים לובשי סריקין של זהב א"ר אלעזר לעולם אל תהי שבות קלה בעיניך לזלזל בה שהרי סמיכה על הזבח ביו"ט משום שבות הוא ואע"פ שהוא שבות דמצוה נחלקו עליה גדולי הדור הללו. ולא מצינו שהיתה חלוקה כלל בין החכמים הראשונים אלא בסמיכה בלבד באו הלל ושמאי חלקו בג' דברים אבל תלמידיהן שלא שמשו כל צרכן רבתה חלוקה ביניהן ונעשית תורה כשתי תורות ואמרינן מאי אתא ר' יוחנן לאשמעינן אי משום שבות דמצוה תנינא לא מקדשין ולא מעריכין ולא מחרימין שהוא שבות דמצוה ואינו דוחה. ושנינן לאפוקי ממאן דאמר בסמיכה עצמה פליגי. פי' מי שאומר שלא לסמוך סבר לא בעינן תיכף לסמיכה שחיטה ואפשר לסמוך היום ולשחוט למחר והאומר לסמוך סבר בעינן תיכף לסמיכה שחיטה קמ"ל ר' יוחנן דדברי הכל בעינן תיכף לסמיכה שחיטה וכי פליגי בשבות פליגי הני אסרי והני שרי ואסקה

מסורת הש"ס

א) נ"ל אבות, ב) [תוספתא פ"א], ג) מכות ה: [תוספתא דסנהדרין פ"ו], ד) [מכות ו.], ה) עירובין לו: ר"ה לג. חולין פה. [קדושין לו.], ו) [נ"ל שמעון], ז) [שבת קנד.], ח) [דברים יט], ט) [שם], י) [מכות ה:], כ) [דף ה: בגמרא גופה ליתא אבל בפרש"י ד"ה שהרי איתא], ל) [סוטה ג:], מ) בס"א: ליתא וקפא, נ) [עי' בפרש"י מכות דף ה:], ס) [עיין תוס' שבת טו: ד"ה אקפתן], ע) [ועי' תוס' שבת יב: ד"ה ר' נתן], פ) [נ"ל אחוסי וכיה בירושלמי], צ) קצת בשינוי אחר ירושלמי דהכא עי' עליהם, ק) כדאיתא התם ע"ש ועי' מנחות יט. ולע"ע קצת, ר) [בד"ה דלאו], ש) [בד"ה האלו"ן], ת) [ועיע תוס' עירובין לו. ד"ה דלמא כו'].

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' לצדדין מותרין נסמוך אראשה אלא לאו: (ב) רש"י ד"ה מאי קיבל וכו' שמעון שם ולא קיבל הס"ד ואח"כ מה"ד אלא לאצטרופי לא מצטריפנא: (ג) ד"ה לסמוך אראשה דהא ראש: (ד) תוס' ד"ה אראה וכו' קללא דשבועה הוי בלשון וכו' ודוגמא זו מצינו: (ה) ד"ה אם לא וכו' דאמר התם כמה כסים: (ו) ד"ה אב ב"ד כו' מסייע ליה יהודה בן טבאי הוון בני ירושלים בעון ממנוי יתיה נשיא ולא קיבל עילויה ערק ואזל ליה לאלכסנדריא וכו' עד מתי ארוסי יושב אצלכם: (ז) ד"ה לעשות וכו' דהשתא דומה כו' ובפ' בתרא דר"ה פירשתי דנשים:

◆

גליון הש"ס

גמ' סמיכה בכל כחו בעינן. עיין לעיל דף ד ע"א תוס' ד"ה אלא טומטום ועיין פסחים דף סט ע"א תוס' ד"ה ואלו פסח וביבמות דף קא ע"א תוס' ד"ה ואין ב"ד שקול: תוס' ד"ה דבר וכו' בריש כל הפסולין מרבינן נשים לשחיטה. ובעניי לא מצאתי שם רק ילפותא דשחיטה כשרה בזרים אבל על נשים ליכא ראי' יל"ע:

◆

מוסף רש"י

שייך לעמוד קודם. **להזכיר שם אשפה.** להזכיר שמו על האשפה (מגילה כה:). **והארץ הדום רגלי.** והעובר בסתר אומר אין המקום כאן, לפיכך הוא נסתר לומר אין יודע, נמצא כדוחק רגליו ומקצרו לומר אין כאן (קדושין לא.). **וילבש שחורין.** שלא יכלה עצמו בכבודו אולי ירך לבבו בכך וגם אם יחטא אין אדם ניכון לו לפי שאינו חשוב בעיניהם, לכן ילבש שחורים (שם מ.). **ויעשה מה שלבו חפץ.** עבירה, והולך ואין מכירין אותו שם ליכא חלול השם, ואמר לן רבי משום רב האי גאון ויעשה מה שלבו חפץ, רוצה לומר דודאי כיון שלבש שחורים וכו' אני ערב בדבר שאינו חפץ מכאן ואילך בעבירה (מו"ק יז.). **המסתכל בכהנים.** בשעה שנושאין את כפיהן עיניו כהות לפי שהשכינה שורה על ידיהן (מגילה כד:). **וכפיס.** אלו לבנה ירגילין לתתה בין שתי נדבכי העצים (תענית יא.). **יוסי בן יועזר אומר שלא לסמוך.** עד ימיהן לא היה מחלוקת בחכמי ישראל, שאך היו אומרים דברים בנחיתן למשה מסיני. וכן הראשונים שנחלקו בסמיכת קרבנות ביו"ט, והוא היה מחלוקת ראשון שהיה בישראל בדברי תורה (סוטה מז.). **שמאי אומר שלא לסמוך.** פלוגתא היא דב"ש וב"ה גבי מבילין נדרים ונדבות וסומכין ביו"ט (שבת טו.). עד כאן שייך לעמוד קודם. **אראה בנחמה.** לא אראה בנחמה, ונמצא הפסו לגרסה, פי' אראה בנחמה נשבע ימותו בניו ואראה בנחמתן (מכות ה.). **אם לא הרגתי עד זומם.** שלא הוזם אלא אחד מהם והרגתיו (שם). **שהרי אמרו חכמים.** מתניתין היא (שם) מה שנים אין נהרגין עד שיוזמו שניהם, דכתיב והנה עד שקר העד, ואמר מר כל מקום שנאמר עד הרי כאן שנים עד שיפרוט לך הכתוב אחד (שם). **אלא בפני שמעון בן שטח.** שאם יטעה יורהו (שם). **כסבורין.** הכל כולה לא כיום ואין רואין אותו (שם). **דבר אל בני ישראל וסמך.** דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב מכם וגו', וכתיב בההוא ענין וסמך ידו וגו' (ר"ה לג.). **סומכות רשות.** ואע"ג דלא מחייבא, ולא אמרינן עבודה עובדת בקדשים (חולין פה.).

א) נראה דצ"ל דאי ס"ד עבירה ממש עבר לא הוי רב יהודה בעי אי משמתינן ליה אי לא וכו'.